

Unidade 14. Descolonización e Terceiro Mundo. A política de Non Aliñamento.

- Descolonización é o acceso á independencia política de aqueles territorios que viñan estando sometidos a unha potencia colonial. Foi entre a 2ª Guerra Mundial e os anos 70 do noso século cando xeneralizouse este proceso, de aí que adoite denominárselle «*época da descolonización*»
- Hai unha continuidade nas reivindicacións antiimperialistas desde os anos vinte cando a Sociedade de Nacións tivo que debater sobre as posesións alemás ate a descolonización.
- En 1939 as potencias europeas con posesións coloniais eran Gran Bretaña, Francia, Países Baixos, Italia, Bélxica, Portugal e España e o modelo de goberno que se ía establecendo pretendía ser unha réplica dos sistemas políticos europeos baseándose na cultura cristiá occidental.
- A necesidade de formar minorías educadas na cultura occidental, para ocupar cargos na administración colonial favoreceu a formación dos primeiros núcleos nacionalistas, e a influencia da revolución soviética primeiro e da chinesa despois, contribuíu a radicalizar as posicións anticoloniais.
- Tamén os acontecementos da Segunda Guerra Mundial contribuíron decisivamente á descomposición dos imperios coloniais.

1. As causas da descolonización:

- a) A toma de conciencia da opinión pública contra o colonialismo**, e xogou un papel destacado o socialismo dende os anos da II Internacional
- b) A postura anticolonial das dúas grandes potencias (USA e URSS).**
- c) A favorable situación internacional** debida a cooperación das colonias na 2ª Guerra Mundial provocou promesas por parte das metrópoles.
- d) A internacionalización do proceso descolonizador.** Os novos países independentes foron defendendo a causa da liberdade das restantes colonias.
- e) Formación de pequenas burguesías nacionais.**
- f) Aparición de ideas nacionalistas.** Os países occidentais contribuíron á transformación ideolóxica das colonias, na medida en que as ideoloxías nacionalistas naceran en Europa, lugar onde se formaron as clases dirixentes indíxenas.
- g) Aparición de líderes nas colonias.** Primeiro en Asia e algo máis tarde en África apareceron figuras como: Ghandi e Nehru, na India; Alí Jinnah, no Pakistán; Sukarno en Indonesia; Kwame Nkrumah en Ghana; Nasser en Exipto; Julius Nyerere en Tanzania; Leopold S. Senghor en Senegal.

2. A rebelión de Asia

- Os procesos independentistas varían segundo os países: con escasa violencia na Birmania británica —na que tivo un destacado papel na formación da conciencia nacional o budismo—, e despois dun conflito armado prolongado nas colonias holandesas das Indias orientais —Indonesia— e nas francesas de Indochina —Vietnam, Laos, Camboxa—.
- Mentres que as autoridades británicas aceptaron iniciar procesos políticos de reforma que desembocaron na negociación da independencia, as autoridades francesas e holandesas mostráronse moito máis inflexibles e negaron a participación política dos grupos autóctonos, provocando levantamentos militares.
- **A independencia da India**
 - Á cabeza do movemento nacionalista situouse Mahatma Gandhi, presidindo o Partido do Congreso entre 1924 e 1934, quen cos seus postulados de non violencia e as súas campañas de desobediencia civil puxo en serios apuros aos británicos.

- Nos anos da 2ª Guerra Mundial continuou o contencioso dado que os partidos nacionalistas condicionaron a súa cooperación á posterior concesión de independencia.
- Cando rematou a guerra o movemento nacionalista conseguiu un apoio cada vez máis masivo, mesmo dentro do exército polo que o goberno laborista británico preferiu negociar a independencia.
- Conseguida en 1947 significou a división do territorio en dous Estados distintos, pola presión dos musulmáns que lograron o recoñecemento dun país independente propio, de maioría musulmá, Paquistán.

3. A independencia de África.

A fase africana da descolonización desenvolveuse con posterioridade á asiática e cobrou un gran impulso como consecuencia do trunfo desta

3.1. A África negra.

- Gran Bretaña intentou unha descolonización controlada.
- Na África Oriental británica a significativa presenza de colonos brancos que intentaron establecer un réxime de apartheid, similar ao de Sudáfrica, provocou graves enfrontamentos.
- As colonias francesas da África negra accederon á independencia de maneira relativamente pacífica e tutelados desde a metrópole. O primeiro país en independizarse foi Guinea Conakry (1958).

3.2. A África árabe

- O caso alxeriano saldouse cunha guerra que durou oito anos (1954-1962) e que supuxo máis dun millón de vítimas.
- España no ano 75 tamén cedeu a soberanía do territorio do Sahara occidental a Marrocos e Mauritania, en contra da opinión da poboación saharauí que aínda mantén unha loita armada pola súa independencia, dirixida pola Fronte Polisario.

3.3. O apartheid sudafricano

- A Unión Sudafricana goza dunha independencia real desde principios do século XX, aínda que formalmente non se proclama como república ata 1961. A minoría branca controlou o novo Estado establecendo un réxime racista. .
- O sistema de apartheid total implántase en 1948 co trunfo do Partido Nacional, prohibíndose os matrimonios mixtos. A poboación negra carecía de todo tipo de dereitos e sufría duros castigos por parte das autoridades brancas.
- Nelson Mandela, o líder do Congreso Nacional Africano estivo na cadea desde 1962 ate 1990.

4.- A nova realidade política.

4.1. Características internas dos novos réximes políticos.

- En Africa hai dificultade para solucionar os problemas fronteirizos derivados do proceso descolonizador. Dado que as fronteiras eran artificiais aos problemas étnicos e culturais sumáronse as interferencias das potencias occidentais armando aos bandos en conflito.
- En Asia son importantes as diferencias relixiosas que seguen sendo fonte de conflitos abertos en territorios como o Punjab ou Cachemira.
- A súa inestabilidade política. O modelo político imitado ten sido o da democracia de tipo occidental debido á influencia europea. Pero pronto cambiaron por presións moitas veces a reximes presidencialistas ou dictaduras militares.

4.2. O recoñecemento internacional: a Conferencia de Bandung

- En 1955 reuniuse en Bandung —Indonesia— unha Conferencia internacional para reclamar a descolonización dos países sometidos.

- No comunicado final acordado destacaba o apoio ao principio de autodeterminación dos pobos segundo recolle a Carta das Nacións Unidas, así como aos principios fundamentais dos dereitos humanos.
- Unha das súas consecuencias directas foi a formación do Movemento de Países Non Aliñados, reclamando a independencia de ámbolos bloques enfrontados na Guerra Fría.

5. A cuestión do Próximo Oriente

A rexión de Oriente Medio foi a primeira zona colonizada en obter a independencia. A maioría da poboación era árabe, con excepción dos turcos e dos persas, e de relixión islámica. Converteuse nunha zona moi atractiva para o capitalismo mundial, tanto pola súa situación estratéxica como, sobre todo, polos depósitos de petróleo.

5.1. O sionismo e as primeiras migracións cara Palestina

A finais do século XIX na época de difusión dos nacionalismos un xudeu (Teodoro Herzl) formulou a idea de crear un Estado xudeu en terras de Palestina para que servise de refuxio a tódolos xudeus perseguidos do mundo (*sionismo: retorno a Sión*).

5.2. A partición de Palestina e proclamación do Estado de Israel: a 1ª guerra árabe-israelí

- O territorio de Palestina ocupa unha superficie menor co de Galicia, algo menos de 26.500 Km².
 - A presión cada vez maior sobre a poboación palestina, a utilización do terrorismo como arma política para conseguir implantar o Estado de Israel e o desprazamento dos palestinos provocou a reacción árabe.
 - En 1947, a O.N.U. recomendou a división do territorio entre ámbalas dúas comunidades —árabes e xudeus—, o que foi aceptado como un mal menor polos sionistas e rexeitado de plano polos árabes. Ao tempo que se retiraban os británicos en 1948, proclamouse o Estado de Israel e iniciouse a primeira guerra árabe-israelí.
 - Entre 1947 e 1949 aproximadamente medio millón de palestinos árabes foron desprazados dos seus fogares, abandonando a zona xudía en dirección aos territorios árabes ou cara o exilio.
- Os refuxiados palestinos**
- O medio millón de refuxiados palestinos de 1949 convertéronse en dous millóns e medio en 1966 e nuns catro millóns na actualidade.
 - A política sionista do novo Estado de Israel é responsable de boa parte das desgrazas do pobo palestino: provocou o éxodo de medio millón de persoas, negouse a readmitir nos seus territorios aos exiliados ou a pagar ningunha indemnización polas súas terras.

5.3. 1956: A Crise de Suez; 2ª guerra árabe-israelí

- O motivo inmediato foi a nacionalización do Canal de Suez por Nasser. O Canal pertencía a un consorcio franco-británico que realizara a súa construción no século XIX, e que pretendía explotalo durante cen anos, ata 1968.
- En resposta á nacionalización, o 29 de outubro de 1956 as tropas israelís penetraron no Sinaí deténdose nunha liña paralela ao Canal.

- A resistencia palestina comezou a organizarse

O dirixente exipcio Nasser promoveu unha conferencia de todos os grupos palestinos de resistencia, constituíndose a *Organización para a Liberación de Palestina* (O.L.P.) en 1964.

5.4. A guerra dos seis días.

- Israel aumentaba a súa poboación a un ritmo vertixinoso, grazas sobre todo á inmigración de xudeus procedentes da URSS. Os gobernos de Siria e Exipto, co

respaldo soviético, iniciaron os preparativos para atacar a Israel, confiando na superioridade numérica das súas forzas.

- Persecucións e resistencia palestina

O Estado de Israel controlaba despois da guerra todo o territorio da antiga Palestina e mais o Sinaí e os altos do Golán.

- Un millón de palestinos pasaron así a vivir dentro de Israel, pero sen que se lles recoñecesen dereitos de cidadanía; eran refuxiados no seu propio territorio, vivindo en campamentos cercados e vixiados polo exército e a policía israelí.

5.5. A guerra de Yon Kippur e as negociacións de Camp David

- Israel foi atacado polo exército exipcio que conseguiu cruzar o Canal de Suez e establecerse na península do Sinaí.

- Siria, pola súa banda, atacou nas elevacións do Golán, no norte. Unha novidade deste conflito foi a utilización do petróleo como arma de presión contra os países occidentais.

- O líder exipcio Sadat iniciou conversas de paz desde unha posición de igualdade que culminaron cos acordos de *Camp David* —1978—

- A Organización para a Liberación de Palestina —O.L.P.— logrou o recoñecemento internacional.

5.6. A primeira guerra do Líbano

- Os franceses recoñeceránlle a independencia ao Líbano, separándoo de Siria en 1943. A poboación está formada por unha variada mestura de árabes e europeos divididos en múltiples confesións relixiosas. O sistema político parlamentario tiña unha representación maioritaria dos cristiáns, e un pouco menos os musulmáns.

- A chegada de 400.000 palestinos desequilibró definitivamente a balanza a favor dos musulmáns.

- En 1982 os israelís decidíronse por invadir o Líbano e esmagar definitivamente a resistencia palestina (matanzas de Sabra e Chatila)

- Israel evacuou o Líbano en 1985, pero non totalmente xa que mantivo baixo control militar a franxa sur.

5.7. A «intifada» e os acordos de Oslo estivo protagonizada sobre todo por rapaces que se enfrontaron a pedradas contra un dos exércitos mellor adestrados e armados do mundo.

- En Túnez, Arafat proclamou o estado palestino, aceptando a existencia do estado de Israel co que se ofrecía a negociar as fronteiras. Israel víuse obrigada a negociar.

- Os primeiros acordos Israel- O.L.P.

- Despois da invasión de Kuwait por Iraq, na que os palestinos apoiaron a Sadám Hussein co obxectivo de conseguir recursos económicos para armarse, o goberno norteamericano obrigou a Israel a negociar e a OLP, debilitada, tivo que aceptar. - Chegouse á idea de “paz por territorios” e en 1994 firmouse en Oslo un limitadísimo acordo que permitiu o traslado de Arafat a Xericó e o inicio dunha mínima administración palestina, aínda que supervisada polo goberno israelí.

5.8. A situación recente: a división palestina

- A violencia non se ten rematado por ambas partes. En 1995 foi asasinado por un extremista xudeu o primeiro ministro israelí, Isaac Rabin, promotor dos acordos de Oslo. No 2000 comezou a segunda intifada ao acceder ao poder en Israel o xeneral Sharon, responsable da matanza de Sabra e Chatila, quen rachou todos os acordos coa Autoridade Palestina.

- A Autoridade Palestina, liderada por Arafat ata a súa morte en novembro do 2004, amosouse neste anos incapaz de frear o terrorismo contra Israel, ademais de ineficaz á hora da xestión política e económica. Dita incapacidade e as malas condicións de

vida da maioría da poboación palestina, explican o aumento do apoio da poboación ao grupo integrista Hamás, que montou unha rede de atención social que lle deu gran popularidade.

- Hamás, Movemento de Resistencia Islámica, foi fundada en 1987, na faixa de Gaza, coincidindo coa Primeira Intifada. Non acepta a existencia do Estado de Israel e apoia as accións terroristas. En xaneiro do 2006 ganou as eleccións palestinas e accedeu ao Goberno. A reacción de al-Fatah, foi rexeitar a colaboración con Hamás, e os seus militantes téñense enfrontado na rúa, nunha auténtica guerra civil entre palestinos, que ten rematado coa división do territorio: Hamas controla Gaza e Fatah Cisjordania.

6. O mundo islámico

6.1. O fundamentalismo islámico: a súa ideoloxía baséase en que o Islam debería afectar non só ao ámbito privado, senón tamén ás relacións sociais e ao Estado. A sharia, a lei divina tal e como se establece no Corán e na Sunna, debe converterse na única inspiración do poder político.

6.2. A loita polo poder

Tres teñen sido ata datas recentes os casos máis significativos dos avances do fundamentalismo islámico: **Irán, Alxeria e Afganistán**

Irán: O Irán dos Pahlevi era un réxime corrupto e ditatorial que defendía a occidentalización e se baseaba nos beneficios do petróleo. Pero era tamén un país cunha forte presenza chiíta que vía con alarma as medidas secularizantes tomadas desde o poder. O líder espiritual dos chiítas era o ayatolah Jomeini, exiliado desde 1964. Os enfrontamentos con Occidente son constantes, tanto debido á cuestión palestina, como á guerra de Iraq ou ao armamento nuclear

Alxeria: A Fronte Islámica de Salvación (FIS) soubo aproveitar a mobilización popular, coñecida como “revolta da sémola”, en 1988, que marcou a decadencia do modelo político establecido pola Fronte de Liberación Nacional (FLN) desde a independencia.

Un golpe de Estado militar, apoiado por Occidente deu paso a unha guerra non declarada entre o exército e o Grupo Islámico Armado (GIA), brazo militar do FIS, que se prolongará durante toda a década dos noventa.

Afganistán: En 1979 os soviéticos invadiron Afganistán para apoiar ao réxime comunista afín. Os EE UU, no marco da Guerra Fría, financiaron aos muyahiddin musulmáns que loitaban contra os soviéticos.

En 1996 os talibáns conquistaron Kabul (grupos de estudantes de etnia pasthun) impondo costumes relixiosas nas que as mulleres foron o foco principal da submisión. (ataviadas co burka obrigatorio e desposuídas de todo dereito)

As relacións entre os talibáns e Al Qaeda, responsable dos atentados do 11-S, provocou a invasión de Afganistán por parte de EE UU, tomándoo como branco da súa vinganza. A guerra en Afganistán continúa e os talibáns non teñen sido derrotados a pesar de que a maioría do país está controlado polas forzas internacionais.